

Isusovci

Tajna uspjeha*

Družba je Isusova strahovita sila. To je moćna internacionalna vojnička organizacija, koja dopire do na kraj svijeta, svašta snuje, u svašta se paća. A osim toga djeluje potajno, podmuklo, zlobno . . . Tako se otprilike dađe izraziti sveopće značajno i neiskorjenjivo uvjerenje, što se vuče od davnih vremena sve do danas i napunja stravom naivne, sumnjičave ljude. Taj je strah prouzrokovao također ono krvno neprijateljstvo i neutaživu mržnju, što je stanoviti krugovi već stoljećima nijete prema Družbi Isusovoj i iskazuju joj na taj način čast. No nema dima bez vatre. Bit će dakle, da su Isusovci doista moćna organizacija, kad ih se ti siromašni ljudi toliko straše. I zaista Družba je Isusova velika sila. Samo što njezina moć u stvarnosti postoji u posve protivnom smjeru, nego to zamišljaju bajke.

Prva objeda proti Družbi jest, da je ona internacionalna. Međutim isusovačka internacionalnost, na koju se toliko više, nije ni manje ni više karakteristična od internacionalnosti ostalih katoličkih Redova. Ona naime znači samo to, da se čovjek ne smije obazirati na usko grudni nacionalizam, kad se radi o tome, da se učini nešto dobra. Apostolat mora obuhvaćati sve duše bez obzira na zemaljske narodne granice, jer su svi narodi otkupljeni krvlju Isusa Krista i pozvani na vječni život. Ignacije je to izrazio jasno u Ustanovama: »Ljubite jedni druge bez obzira na narodnost i nek među vama ne nađe odziva buka i svađe, što se vode između pojedinih država. Ljubite sve ljude, makar oni bili protivni i vama i jedni drugima . . .« Bilo bi ipak posve krivo, kad bi tko god shvatio tu uputu u smislu modernog internacionalizma. To bi bila ponajprije velika povijesna pogreška. Jer Ignacije je pisao te riječi u vrijeme, kad se u pojedinim narodima istom počela buditi nacionalna svijest, koja je bila još vrlo daleko od današnjeg nacionalizma. A zatim Ignacije je tom preporukom htio istaknuti, da vječna dobra, na koja su pozvani svi ljudi bez razlike, imaju prednost s obzirom na vremenite stvari uza sve to, što i ove imaju svoju vrijednost i moraju se poštivati. Čovjek mora ljubiti i obitelj i

* U *Knjižnici Života*, koju je nedavno pokrenulo naše uredništvo, izišlo je ovih dana djelo francuskog književnika Bernoville-a: *Isusovci*. Donosimo posljednje poglavlje *Tajna uspjeha*, da se naši cijenjeni čitači mogu neposredno upoznati s piscem i djelom te ga pravovremeno naručiti. - *Nap. Ur.*

domovinu i svoje zvanje, mora biti pošten i na korist sebi i zajednici. Ali u slučaju, da bi ta dobra počela biti na štetu vječnim stvarima, moraju se barem djelomično žrtvovati.

Osим toga valja imati na umu, da Ignacije govori ljudima, kojima je heroizam životni ideal. »Ti možeš ostati kod kuće uz tvoje bogatstvo, samo živi pošteno i budi dobar prema drugim ljudima«, rekao je otprilike Spasitelj nepoznatom mladiću. »Ali ako hoćeš, da budeš savršen, ostavi sve i pođi za mnom!« Takav internacionalizam ispovijedaju i Isusovci i Dominikanci i Franjevci i Benediktinci. Taj duh ne niječe ni najmanje vrijednost ljubavi prema domovini. Isusovci su za vrijeme Svjetskog Rata dostatno pokazali, da u toj stvari ne zaostaju za svojim sugrađanima, kad se radi o obrani domovine, i da znadu poštivati sve patriotske dužnosti, ako se ne protive zakonu Božjem. Stoga su francuski Isusovci iza rata, kad ih je vlada htjela istjerati iz domovine mogli ponosno uprijeti prstom na svoje žrtve na fronti za obranu domovine, te doviknuti liberalnim vlastima: »Mi ne idemo!« O njihovu nacionalizmu svjedoči i to, da se granice njihovih provincija uvijek poklapaju s granicama pojedinih država. Ni jedna od njih ne obuhvaća dvije države. Uostalom čovjek ne mora posjedovati baš ne znam kako oštar dar opažanja, da vidi, u čemu se sve ne razlikuje na pr. jedan Isusovac Nijemac od svoje subraće u Francuskoj ili Španiji.

Kod Isusovaca je značajno samo to, da se ta općenita crta internacionalnosti, koju imaju svi Redovi, kod njih ističe neobično izrazito i dobiva posebnu snagu radi jake centralizacije, koja je bitno svojstvo Družbe Isusove. Opsežna i izravna vlast Generala nad svim pojedinim članovima Reda po cijelom svijetu uzrok je, da se duhovna djela Družbe ne daju sputavati ni ometati sićušnim nacionalnim obzirima. Dobro je sjetiti se tom zgodom, da su Isusovci bili mnogo ljući neprijatelji izrazito proturimskog janzenizma nego li francuskog galikanizma, koji se stavio na patriotsko stanovište. S galikanizmom nastojali su se oni pomiriti i dovesti ga na pravi put tako, da su mu pri tome gdjekada i previše popuštali, kako priznaju i sami Družbini povjesničari.

Univerzalnost — ta je riječ pravija i manje dvolična nego internacionalnost — isusovačke djelatnosti odrazuje se i u posebnom zavjetu poslušnosti prema Svetom Ocu Papi. Već smo spomenuli, da Papa može povjeriti kakavgod posao na dobro Crkve svakom članu bilo kojeg Reda. To je općenito crkveno načelo. Družba je dužnost te poslušnosti samo pojačala posebnim zavjetom. Kadgod bude izabran novi Papa, isusovački General polazi u Vatikan i službeno mu ponavlja, da cijela Družba stoji njemu na raspolaganje. I ako su se Pape u prva dva stoljeća Družbina opstanka služili mnogo češće tom ponudom nego možda danas, dolazilo je to uglavnom odatle, što se za ondašnje hitne crkvene potrebe nije nailazilo na toliko sposobnih ljudi kao danas. Među-

tim ni danas Papa ne zaboravlja na to svoje pravo. Tako je na pr. Papa Pio XI. naredio Družbi, da osnuje Orijentalni Institut u Rimu i da postavi u nj svoje profesore, što nije bio baš ni mali posao ni mala briga, ni lako breme. O. D'Herbigny-a, specijalistu u crkvenim pitanjima istočne Crkve, potražio je jednog dana (1925.) kardinal Sincero, pozvao ga bez riječi u crkvu sv. Petra u Rimu i tu mu na grobu apostolskog prvaka iza kratke molitve saopćio Papinu zapovijed: da ide u bezbožničku boljševičku Rusiju i skupi tamo ostatke vjernika te nanovo organizira vjerski život. I Msgr. D'Herbigny je naskoro otputovao... Nema sumnje, da tim tijesnim sudioništvom u velikim crkvenim planovima i direktnom aktivnom ovisnošću o Poglavaru kršćanstva Družba dobiva u nekom smislu i dio snage samoga kršćanskog Rima.

Po Ustanovama vrhovni su upravitelji isusovačkog apostolskog rada Papa i General. Tu snažnu zajedničku akciju ne oslabljuje stoga i ne sputava ni jedan osamljeni, samovoljni pothvat. Iz tog jednostavnog upravljanja proistječe nedostiživa jednodušnost u radu. Odatle proizlazi i to, da Isusovac dobiva takav posao, koji odgovara njegovim silama i sposobnostima, i da su sredstva u Družbinim pothvatima uvijek tako brižno odmjerena prema svrsi. Tolika savršenost uprave i složnog rada ne da se radi toga naći nigdje drugdje u tolikom stupnju. To jedinstveno vodstvo i čvrsta centralizacija razlogom su, da Družba može uvijek nešto smjesta okresati sve samovoljne izrasline, što se usude nicati protiv zajednici. Njezini su pojedini članovi znali već nekoliko puta zaprijetiti njezinu duhu. Ali Družba nije nikada trpjela, da se uvode ikakve novotarije, koje se ne bi slagale s njezinim pravilima ili bi im pače bile protivne. Tako je već u Ignacijevu vrijeme počeo portugalski provincijal Rodríguez, inače sposoban čovjek i krepotan redovnik, uvoditi neki duh samostalnosti i pretjerane pokore, te je prijetila opasnost razdora u Redu. Sveti je Utemeljitelj blago, ali bez oklijevanja maknuo na stranu i Rodrígueza i njegove sumišljenike uza sve priznanje, što im ga je prije izrazio. Slično se dogodilo koncem XVI. stoljeća i glasovitom O. Mariani, koji je svojim čudnim mišljenjem, da se u nekim skrajnim slučajevima može opravdati umorstvo tiranina, pripravio Družbi nemilih i beskonačnih neprilika. On je pače govorio naokolo, da bi Družbu trebalo reformirati time, da se ukinu ili barem preudese neka temeljna načela Ustanova, osobito glede Generalove vlasti. Stvar posta ozbiljna, jer Mariana je bio tvrdoglave čudi i žestoke naravi kao i zemljak mu Melhior Cano. Nepozvani reformator zavede međutim samo tridesetak Isusovaca. No za to je imao na svojoj strani španjolskog kralja, koji je želio, da se Isusovci njegova kraljevstva što više izvuku ispod Generalove i Papine vlasti. Radi toga trajala je napetost dugo vremena. No ni Papa ni Družba nisu htjeli popustiti. Ta radilo se tu o biti Družbe. Istom snažna i odlučna ruka Generala Acquavive stade na kraj toj šaćici sovjeta,

koja je našla moćan oslon ne samo kod Filipa II., već kasnije i kod Pape Siksta V. Peta i šesta Generalna Kongregacija pometoše napokon i zadnje tragove te »reforme«.

Družba prepušta svojim članovima široku slobodu, da razviju duh poduzetnosti, koliko se samo može. Ali u drugu ruku zna ona smjesta presjeći njihove inicijative, čim zamijeti, da se kose s pravilima ili duhom Reda. Toga se principa mora držati svaka organizacija, koja želi biti čvrsta i trajna. Ignacije i njegovi nasljednici, Generali Družbe, bili su nepopustljivi i bezobzirni, kad se radilo o nauci, propisima i savjetima Crkve ili o pravilima i duhu Družbe. Poslije Rodrígueza i Mariane pokušali su još kadkada gdjekoji drugi Isusovci, da »reformiraju« Družbu. Ti pokušaji nisu međutim bili nikada tako opasni kao ona dva spomenuta niti su podigli toliko buke. No i takvi pothvati bili su uvijek smjesta onemogućeni, a umišljeni »reformatori« smješteni u rang običnih redovnika.

Pa ipak ni ta čvrsta centralizacija ni skrajnja poslušnost, koja zahtijeva i nutarnje uvjerenje, da je ono, što se zapovijeda, najbolje, ni budna pažnja Družbe, da zapriječi svaki krivi korak svojih članova, sve to skupa ne priječi kod Isusovaca razvoj individualnosti. To je pače posebno svojstvo Družbe Isusove, da ona zna tako divno spojiti snažnu jedinstvenu formaciju sviju svojih članova po Duhovnim Vježbama i Ustanovama sa slobodnim razvojem osobnih sposobnosti svakog pojedinca. Zajednička izgradnja tako je čvrsta, da ne gubi snage ni izvan zajednice. Franjo Ksaver na pr. lutao je mjesece i mjesece osamljen indijskim prašumama i japanskim brdima, a ipak je u srcu živio u potpunom pravom duhu Družbe. Isto tako i bezbrojni misionari, što polaze na osamljene misijske postaje, gdje će rijetko imati zgode da se sastanu sa svojom subraćom, žive istim isusovačkim duhom, kao da bi bili u kojoj rezidenciji u Evropi. Uza sve to svaki Isusovac može da razvije svoje osobne sposobnosti do savršenosti. Ali valja znati, kakvu oni slobodu posjeduju pri usavršavanju tih vlastitih sposobnosti.

Družba broji veliki broj izvanrednih ljudi, koji su se odlikovali u raznim stvarima. Čovjek bi se ipak nadao, da će taj broj biti mnogo veći, nego doista jest. Petnaestgodišnja prvorazredna izvanredno duboka duhovna i intelektualna izgradnja morale bi, čini se, ipak dati cio niz velikih duhova, koji bi uživali sveopće priznanje i udivljenje cijelog svijeta. Ti veliki duhovi doista i postoje. Družba ih je puna. Samo što oni rade u zabit, u sjeni. Oni ne teže ni za kakvom osobnom slavom, a za tim ne ide ni Družba. Ako im svijet izrazi priznanje i obaspe ih častima, to je samo slučajno i kao usput. Imao sam sreću, da se približim po-

kojnom O. de Grandmaisonu.¹ Bio je to snažan duh, velik učenjak, čovjek široka pogleda, pravi intelektualni vođa, čiji su savjeti posjedovali snagu zapovijedi. Kad se sjetim tog tihog redovnika, kojega je poznavalo samo malo ljudi, a s druge strane promotrim cijelo čislo »velikana«, kojima se klanja svijet, koje je milost države i raznih akademija zasula odlikovanjima, ne mogu se ustegnuti od smiješka. Opreka je uistinu smiješna. Kad sam upoznao prvi puta svu veličinu O. de Grandmaisona, bio sam skoro ljut, da on živi u takvoj skrovitosti. Danas uviđam, da je on na taj način izvršio mnogo veći utjecaj, ali na način, koji ljudi ovoga svijeta ne shvaćaju. Svojim duhom prožeo je on cio niz probranih ljudi, koji danas u javnosti vode i upravljaju svojim ugledom. Tako taj ponizni redovnik djeluje na svijet i danas, a djelovat će još dugo.

Isusovcu je glavna stvar, da se duše dižu k Bogu, pa stoga Družba upotrebljava za taj posao svoje najvrsnije sile. U njoj je apostolski cilj tako snažan, da će ona svoje članove, koji su vrsni na peru ili u govoru, radije upotrebiti za odgoju mladeži, nego da joj svojim pisanjem i govorima pronose slavu svijetom. Nije to znak nikakve sićušnosti već snage i moći. Isusovac se odriče svjetske glasovitosti i time bogato oploduje svoj tihi rad i utjecaj na duše. On gleda, da i u najvećem radu usred vrtloga svijeta ostane, koliko je više moguće, zaboravljen i nezapažen kao kakav samostanac u tišini svoje ćelije. Baš u tome sretnom spoju samostanske osamljenosti i snažne aktivnosti i redovničkog odricanja i intenzivnog rada nalazi se jedan uzrok isusovačke moći. Za duhovno dobro više koristi osrednji rad čete vrsnih ljudi, koji rade u zabiti i zaboravi, nego li nekoliko blještavih karijera nekolicine pojedina. U Družbi postaje glasovit rezultat rada, a ne radnici. A to je dosta.

Isusovački samoprijegor, koji je od tolike važnosti u Družbi-noj akciji za osvajanje duša, daje i radu pojedinog Isusovca neku posebnu snagu, koja prožima sve, svako njegovo djelo. On je jednom zauvijek prezreo tašte časti, glasovito ime, laskanje i kađenje ovoga svijeta i odlučio gledati samo na posao. Ali njegovo djelo, pa bilo ono obavljeno u skrajnjoj zabiti, ne gubi radi toga ni najmanje od svoje važnosti i takovu radu ne može nitko pаметan štogod prigovoriti. Naprotiv baš takvi tihi radnici vrše najdublji i najopsežniji blagotvorni utjecaj. Sličan se pojav može vidjeti na pr. i u književnosti. pisci, koje svijet za života nije nikad obasipao hvalom i odlikovanjima i koji nisu obeščastili svog

¹ O. Leonce de Grandmaison (* 1868. — Isusovac 1886. — † 1927.) bio je dug niz godina urednik poznate isusovačke revije u Francuskoj *Les Etudes*. Neko vrijeme bio je profesor teologije i stekao si velike zasluge na apologetskom polju. Životno mu djelo: *Jésus Christ, sa persone, son message, ses épreuves* objelodanio je u dva sveska njegov učenik O. Jules Lebreton D. I. O. L. de Grandmaison poznat je i kao odlučan protivnik i pobijatelj modernizma. (Nap. prev.)

pera ni svog života, da uz cijenu površnosti i besavjesnosti ugone zahtjevima niske svjetine, vršili su često puta silan utjecaj na buduća pokoljenja. Neki od njih odgojiše svojim djelima duhove, koji su poslije drмали svijetom.

Isusovci su taj nevjerojatni zakon ljudskog uspjeha primijenili na nadnaravno polje. Svaki se redovnik bez sumnje trsi da izbjegne častima ovoga svijeta. No Isusovci, ljudi akcije, učiniše si to izmicanje od časti i slave zakonom i time dadoše svom radu neobičnu snagu. Oni usvojiše sistematski onu nevjerojatnu snagu, što je čovjek stiče time, da se sažalno smije svim svjetskim djetinjarijama. Radi toga ne da se njihova moć ni iscrpsti ni saviti ni slomiti. Oni ne prodaju svojih principa ni za kakvu čast ili odlikovanje. Ta doista čudna neovisnost, koju si oni usvajaju dan na dan vježbom u poslušnosti, razdražuje velikane, koji misle, da drmaju svijetom. Stoga je bez sumnje i to jedan razlog, zašto toliki mrze i progone Družbu Isusovu.

Isusovci su ne samo snažno formirani i oboružani neovisnošću. Oni su također neobično povezani međusobno. A veže ih zajednička ljubav prema Družbi. Oni su vrlo neovisni jedan o drugome u osobnom prosuđivanju ljudi i stvari, također unutar redovničke zajednice. Ali čim osjete, da je ugrožena Družba, svi su kao jedan spremni na njezinu obranu. Znadu oni dobro, što su Ustanove — ta sami ih dnevice proživljuju i na sebi ostvaruju. Stoga su i ono nekoliko pokušaja, što zaprijetiše temeljima Reda — Rodríguez, Mariana — samo još više učvrstili tu ljubav i vjernost prema Družbi. Tom zajedničkom osjećaju solidarnosti pridonosi i duboko poznavanje, što ga poglavari imaju o svakom članu Družbe, kako smo spomenuli. Odatle ona sigurnost u biranju i doznačivanju poslova pojedincima. Bilo je zacijelo oduvijek ljudi, koji su bili sretne ruke u biranju ljudi za svoje pothvate. No oni su posjedovali većinom neku izvanrednu intuiciju. U Družbi naprotiv svaki Provincijal i svaki mjesni poglavar ima siguran sud o intelektualnim i moralnim sposobnostima svakog člana, kao što ga ispovjednik može imati o stanju osobe, koja se kod njega stalno ispovijeda. Tako on i bez genijalne intuicije može ipak da genijalno i pravo primjenjuje Ignacijevu pravilo, po kojemu treba ljudima dati posao, koji im baš odgovara. Učinit će se bez sumnje gdjekada i koji krivi korak. Tomu se na ovom svijetu nikada ne da posve izbjeći. No to se događa u Družbi rijetko. Suvišno je naglasiti, da mogućnost tako sretnog raspoređivanja sila i poslova, što jedni drugima odgovaraju, daje zajedničkoj akciji neobičnu snagu.

Družba je čudesno aktivan Red i pun života. Ta se činjenica oduvijek neobično duboko doimala sviju posmatrača. Već prvih godina njezinog opstanka pričinja se njezin rad kao kakva vojnička navala. Isusovci ne škrtare svojim silama, dok ne klonu. Ignacije na pr. zove O. Fabera iz Španjolske u Rim, da radi za

Tridentski sabor, i ovaj, iako iscrpljen, kreće hitno u Vječni Grad i plaća tu poslušnost životom. A sve to radi svoga dvostrukog načela: *univerzalnost i pokretljivost*, koje oni primjenjuju sa svim žarom. Jedno se djelo osniva za drugim po cijelom svijetu u naše vrijeme kao i prije četiri stotine godina. Ne zanemaruje se ni jedna vrsta apostolata. Ipak su im najomiljelija djela: davanje duhovnih vježba, koje se danas šire više no ikad prije, te držanje pučkih misija. Po njima zahvaćaju Isusovci duboko u šire mase i pridižu ih iz duhovne pospanosti, u koju ih potiskuju jednoličnost i brige svagdašnjeg života. Glavna su im sredstva u tom poslu ispovijedanje i propovijedanje, navlastito o posljednjoj svrsi čovjeka, kako ih naučiše Duhovne Vježbe. Da preporođeni duh ne zapane iza njihova odlaska i opet u staru kolotečinu, ostavljaju oni iza sebe, ako je moguće, po koju Marijinu Kongregaciju, da ova nastavi započeti rad i drži narod neprestance u vezi s misionarima. Radi te svestranosti u apostolatu i žilavosti u radu čine oni u narodu utisak, kao da su u isto vrijeme posvuda prisutni.²

Bit će dobro, da istaknemo također i značajke isusovačke djelatnosti. Mora da se njihov rad u nečem razlikuje od načina rada drugih katoličkih Redova, kad ih njihovi neprijatelji toliko napadaju baš radi njihovih metoda i ovijaju im djelatnost najbesmislenijim bajkama. I doista isusovački rad pobuđuje ponajprije dojam, da je on pravo pogodan. To je rezultat brižnog nastojanja oko toga, da se prilagode svima ljudima. Njihov je cilj uzvišen, nadnaravan i baš zato ispituju oni uvijek, dokle sežu ljudske sile. S druge strane opet ne stavljaju oni pred sve ljude bez razlike nebotične vrhunce kršćanske savršenosti, jer znadu, da bi ih to samo napunilo malodušnošću i odbilo, već im pokazuju sve ono u katoličkoj nauci, što privlači siromašne, slabe ljude. Stoga je fran-

² Sve se te odlike isusovačke akcije živo dojmije Augusta Comtea. Taj čitac pozitivizma divio se izvanredno Družbi, pa je u svoj pozitivistički kalendar unio također i imena Ignacija, Franje Ksavera i Bourdaloue-a. Kad je pred konac života izgubio duševno ravnovjesje i počeo težiti za tim, da zavlada cijelim svijetom, dođe na čudnu zamisao. Da ostvari svoje planove o sveopćem gospodstvu, odluči da učini savez s Družbom. U tu svuhu napiše pismo tadašnjem Generalu O. Beckxu i stavi mu slijedeće prijedloge: Isusovci će se nazvati Ignacijevcima, General koji već 300 godina zapravo vlada Katoličkom Crkvom, uzet će službeno naslov Pape, Papa će biti rimski knez-biskup i nastanit će se u Parizu, Comte i General vodit će zajedničkim silama boj proti protestantizmu, deizmu i skepticizmu.

Comteov poslanik Sabatier posjeti doista Generala u Rimu. Primio ga je francuski asistent O. Rubillon, koji uostalom nije poznavao Comtea ni po imenu. O. Rubillon uljudno ali jasno rastumači Sabatieru, da su Isusovci redovnici, da oni nemaju posla s politikom i da o kakvom savezu s jednim ateistom nema ni govora.

Nije potrebno spomenuti, da O. Beckx nije tom neumjesnom prijedlogu posvetio ni najmanje pažnje. Primjerak *Pozitivističkog katekizma*, što mu ga je Comte bio poslao, našao je netko poslije u biblioteci u onakovom stanju, kako je pripio. Nitko nije smatrao vrijednim, ni da ga razreže.

Taj je primjer smiješan, ali pokazuje, kako »isusovačka moć« ima na neke ljude upravo nevjerovatan utjecaj.

cuski pisac Joubert lijepo rekao: »Kad otvorim knjigu kojeg Isusova, nalazim, da je tu sve odmjereno, vedro i napisano po zdravom razumu.« Tko god se uteče kojem Isusovcu, bio to čovjek dobre volje, koji se želi popraviti, ili duša izmučena nutarnjim nemirima, svi smjesta osjećaju, da još nije sve izgubljeno, da se sve daje još »popraviti«, da se i oni mogu uz milost Božju spasiti svojim slabim silama i da se za to ne treba baš lupati ostrim kamenom u prsa ni hraniti se skakavcima. Isusovac zna pridići, utješiti, ohrabriti i to radi toga, što razumije teške prilike u kojima živi većina ljudi, i jer zna, da obične duše dolaze samo malo pomalo do konačne pobjede nad strastima. Na taj način otvara si on put do svakog srca. Ne popušta on ni mrvu od načela, ali računa, da je princip postavljen za čovjeka, a ne za kakvo nadzemaljsko biće, pa da se stoga mora razumno tumačiti. To dobrostivo postupanje s ljudima vrelo je blagoslovnih uspjeha isusovačkog apostolata, no ujedno je i uzrokom, da ih toliki ljudi vole, a drugi naprotiv mrze.

Premá duhu svoga Reda hvataju se Isusovci svega, što može pomoći dušama. Pa tako oni znadu iskoristiti na spas duša i na slavu Božju i svete Crkve također i stvari, koje po sebi pripadaju zapravo svijetu. Vidjeli smo već, kako oni usvajaju u misijama običaje i obrede raznih naroda, da ih po njima privedu k Bogu. U Evropi, u modernoj civilizaciji umiju oni privesti i moderne ideje i modu i zabave, sve, da služi glavnoj svrsi cijeloga svijeta: slavi Božjoj. Držim, da se baš tu nalazi glavni razlog, na koji se i nesvjesno misli, kad se govori o isusovačkoj moći. Oni se laćaju razborito, vješto, s uspjehom svakovrsnih sredstava, ne zabacuju pače ni čisto svjetska sredstva — razumije se, ako nisu u sebi zla — i time stvaraju neki jaki duboki, a ipak skroz na skroz krivi utisak, da teže za svjetskom vlašću. Ljudi ovoga svijeta vide, da se oni u svom apostolatu služe i zemaljskim sredstvima, pa im radi toga pripisuju zemaljske ciljeve, jer ne mogu da shvate ni da vide nadnaravnu svrhu, koja jedino lebdi Družbi pred očima. Ti ljudi ne pomišljaju, da bi Isusovci morali već odavno iščeznuti s lica zemlje, kad bi težili za kakvim vremenitim dobrima. Ta oni su od svoga početka predmetom neprestane mržnje i progona. Proti njima rotili su se i kraljevi i parlamenti i sveučilišta, a žalost katkada i po gdje koji Redovi Katoličke Crkve. Od svih tih napadaja i urota spasio ih je, a spasava ih još i danas, njihov nadnaravni cilj, za kojim teže u svemu svom radu. Ta je nadnaravna svrha uzrokom, da ih neprijatelji ne mogu nigdje zateći i ni za što prihvatiti. Radi toga ih je tjeskobna mašta orisala kao ljude, što rade potajno, podlo, u tami, koji su »napola lisice, napola vuci«, kako ih nazva čudak Béranger. Ljudi traže cilj njihova rada na zemlji, a tu ga nema; istražuju njihove osnove u svim pravcima samo ne tamo, gdje bi ih jedino mogli otkriti: u Principu i temelju Duhovnih Vjezba. Jer sva se njihova djelatnost svodi na jedno: svijet je stvoren radi Boga i za Boga.

Posve je naravno, da su Isusovci oduvijek gledali, kako bi dobili utjecaj na ljude, što upravljaju svijetom. Pri tom su se jednostavno držali osnovnog zakona apostolata i uopće rada. Uz pojedince i rad oko njihova duhovnog dobra postoji i društvo, koje također ima svoje duhovne potrebe. A tim se potrebama može doskočiti samo time, da se duhovno utječe na središte društva. Stoga su Isusovci često preuzimali službu ispovjednika na kraljevskim dvorovima. Težak je to bio i delikatan posao, neprestano brođenje između litica. Njihov je utjecaj u tom apostolatu bio bez sumnje velik, ali ta služba nije bila ni najmanje privlačiva. Tražio se tu herojski samoprijegor. Tko se želi o tom osvjedočiti, neka samo pogleda поближе, u kakvim se prilikama nalazio na pr. O. de la Chaize, ispovjednik Ljudevita XIV. Između bezbrojnih teškoća, evo samo dvije, doista »ugodne«. Kralj je imao više ljubavnica i nije ih se htio otresti, a zatim zagrijavao se i branio galikanizam, proti kojemu se svom silom borio Rim. Svake godine moralo se staviti mučno pitanje kraljeve uskrсне ispovijedi i Pričesti. Radilo se tu ne samo o duši Ljudevita XIV. već i o sablazni tolikih njegovih podanika. O rješenju galikanskog problema ovisio je opet opstanak Družbe u Francuskoj i dobro Crkve, već prema tome, da li će galikancima biti udovoljeno ili ne će. U jednu ruku nesretno, a u drugu ruku opet blagotvorno istovjetovanje države s kraljevom osobom zadavalo je O. de la Chaize-u bez prestanka stotinu neprilika. Da li je on uvijek pogodio pravi način, to je druga stvar. Taj primjer pokazuje međutim dostatno, kako su slične apostolske službe bile važne, a ujedno i teške. Isusovci su ih primali samo stoga, što su u njima vidjeli moćno sredstvo u radu za općenito dobro Crkve. U istom je pravcu radio ispovjednik cara Ferdinanda I., O. Lamormain. Prema uputama iz Rima trudio se dugo i s uspjehom, da izmiri katoličke vladare. Njegovom zaslugom stupile su Austrija i Bavarska za vrijeme Tridesetgodišnjeg rata u savez. O. Lamormain bio je jedan od najmoćnijih papinskih legata XVII. vijeka, »crni kardinal«, kako su ga nazivali.

Primjer O. Lamormaina i mnoge druge njegove redovničke subraće — OO. Cotton, Bécan... — pobudiše sumnju, da se Isusovci bave politikom. Ponajprije čovjek mora biti ili ograničen ili podmukao, da uzmogne od Crkve ili njezinih sposobnih organizacija zahtijevati, da se ne smiju zanimati za politiku ili utjecati na nju. Pa što je zapravo politika? Organizacija jedne zemlje. A internacionalna politika? Organizacija međunarodnih odnosa. Crkva ima na ovom svijetu duhovnu zadaću i baš radi nje ne smije biti ravnodušna ni prema nacionalnoj ni prema internacionalnoj politici. Jer skrene li koja od njih s pravog puta smjesta je ugrožena i njezina misija. Što je zapravo radio O. Lamormain, kad se korisno služio svojim diplomatskim sposobnostima? Borio se za interese katolika u Evropi. Osim toga, kao i sva druga ljudska djela, mora se i politika ravnati po moralnim načelima. Radi te bitne podložnosti moralnom zakonu morali su Isusovci kao kraljev-

ski ispovjednici nužno davati savjete s moralnog stanovišta o općenitom pravcu državne politike, o političkim odnosima s ovom ili ili onom stranom državom. Uostalom O. Lamormain kao i O. de la Chaize i svi drugi Isusovci ispovjednici kraljeva, živjeli su izvan kraljevskog dvora kao i ostala njihova subraća i nisu nikada dovolili, da im se iskazuje kakva čast, niti su htjeli prisustvovati dvorskim svečanostima.

Isusovci su na tom polju stekli još veći utjecaj radi dostojnog držanja svoje subraće kraljevskih ispovjednika. Ti su svojim odlučnim odbijanjem svih časti i odlikovanja znali sačuvati nutarnju slobodu i neovisnost prema svjetskim vlastodržcima, a s druge strane ostati u potpunoj podložnosti prema svojim redovničkim poglavarima. Oni su bili jednostavni redovnici Družbe Isusove, koji su radili na kraljevskom dvoru, kao što bi radili kao prefekti u kojem kolegiju ili kao misionari u prekomorskim krajevima, spremni svaki čas da se na prvu zapovijed prihvate bilo kojeg drugog posla. U Družbi nije bilo ni kardinala Richelieu- ni Mazarin-a ni ikakvih drugih samostalnih, neovisnih političara velikoga stila. Isusovci su se prihvaćali diplomacije, jer su ih crkveni poglavari radi njihovih sposobnosti na to silili radi dobra cijele Crkve. Oni su bili u katoličkoj Španjolskoj prije revolucije od 1931. na mnogim intelektualnim, znanstvenim i socijalnim mjestima nenadomjestivi. Te su službe vršili, jer se nije našlo drugih sila, a primali su se općenito svakog posla, kojim se dalo učiniti nešto dobra. Uz druge redovnike vršili su oni često puta poslove, koje svjetovno svećenstvo nije moglo obavljati. Iza zakona o njihovom izgonu iz Španjolske 1931. zapovjedila im je španjolska vlada pod prijetnjom kazne, da moraju nastaviti s poučavanjem u nekim školama, jer se nije moglo naći nikoga, tko bi ih mogao nadomjestiti.

Najobičnija je objeda proti Družbi, da su njezini članovi diplomati, i to lukavi, prepredeni diplomati. Ponajprije oni nisu nikakvi lukavi diplomati, već diplomati u posve naravnom smislu riječi. Neki se od njih u tom odlikuju, drugi ne toliko, ali malo ih je, koji bi bili baš posve nevješti. Oni se služe tom svojom sposobnošću, kad zatreba, a u njihovom opsežnom radu potrebno je to često. Da ta diplomacija mora biti u najviše slučajeva tajnom, razumije se već iz same definicije diplomacije. Uostalom tako opsežan apostolat, što obuhvaća sve moguće stvari i sve zemlje svijeta, kao što ga vrši Družba, zahtijeva već sam po sebi rezerviranost i posebnu razboritost. I to radi bezbrojnih i mnogostranih obzira, na koje valja paziti u sličnom poslu. Ako je ta razboritost prešla katkada i u opreznost, koja će se gdje kome učiniti možda i pretjeranom, i ako oni vješto i neopazice znadu ukloniti iz svojih poslova po koju stvar, koju bi ograničenost ili zloba mogla iskoristiti proti Družbi, krivi su tome sami njihovi brojni neprijatelji, koji sistematski idu za tim, da iznakaze i ozloglase i najnevinije korake bilo kojeg Isusovca. Paklenska mržnja i urotnička moć

uspjele su, da 1773. istisnu ukinuće Družbe, a iza njezina uspostavljenja 1814. do danas bila je ona gotovo svako četvrt stoljeća gonjena iz ove ili one države, navlastito iz Francuske i Španjolske. Posve je onda naravno, da takav Red mora upotrebiti sve moguće mjere opreznosti i ukloniti sve, što bi mu moglo naškoditi. Isusovačka je dakle diplomacija posve naravna razboritost. I stoga je već i protiv zdravom razumu sistem, što se aplicira u mnogim zemljama, koje bacaju preko granice svakog Isusovca, čim se pojavi, a kad ga strpaju u prisilnu zabit, već strepe, da ne snuje možda kakvu crnu urotu.

Podle klevete i žestoki napadaji na »isusovačku moć« samo su bez sumnje još više učvrstili njihovu snagu. Ta ljudi moraju napokon i preko volje postati moćni, kad ih počnu svi držati takovima i radi toga ih napadati. A kad ta moć doista i postoji, ograničenih vikača naći će se još lakše. Međutim pogleda li tko izblize svu nevjerojatnu množinu podlih knjiga i knjižica, što već četiri stotine godina hoće da potkopaju Družbu, mora se upravo snebiti, tako je sve to plitko. Ja se ne čudim samo toj površnosti, naivnosti i zlobi, već i tome, da su se Isusovci uopće udostojali da tako obilno odgovore tim sićušnim i sažaljenja vrijednim piskaralima. Ali i od najbesmislenije klevete ostaje uvijek po nešto, reći će mi oni. To je istina, ali, ali... Držim, da se time samo uveo neki običaj, da ljudi ne mogu više govoriti o Družbi osim sa stanovišta napadaja ili obrane. A to, mislim, nije baš najsretnija stvar. Držim također, da pobijanje kakova djetinjasto budalastog i glupog apokriifa, kao što su na pr. *Monita secreta* — Tajne upute — ne će nikada obratiti ograničenu i zlobnu čeljad, koja je odlučila vjerovati u te podle klevete, jer im dobro služe. Protiv drugima napadajima opet najsilnija je obrana sama nutarnja i vanjska povijest Družbe.

Svi se protuisusovački spisi trude da pripišu Družbi kao takvoj neke pogreške, zablude ili slabosti kojeg njezinog člana. Najradije običavaju pograbiti i što više istaknuti pogreške kojeg Isusovca, koje se ne daju poreći, a koje kao da proizlaze iz samog temeljnog smjera Družbe. Dogodilo se doista, da je po koji Isusovac pogriješio u stvarima, koje su inače Družbina odlika. Neki su na pr. išli možda predaleko u nastojanju oko prilagođivanja. O. de la Chaize opet, čini se, pogriješio je u tome, da je bio previše popustljiv. Tako barem sudi vrsni Družbin povjesničar O. Brou.³ Opisujući on, kako je Otac Cotton bio možda previše popustljiv prema Henriku IV., veli, da je O. de la Chaize-a još teže ispričati. Evo kako je to bilo. Ljudevit XIV. opterećivao si je dušu neprestanim preljubima, a O. de la Chaize je držao, da mora nastojati, kako bi tu ranu izliječio malo po malo strpljivošću i blagošću, radije nego strogošću, koju je prepustio odlučnim i jasnim pro-

³ O. Alexandre Brou, *Les Jésuites et la légende*, svez. I. str. 368.

povjedima O. Bourdaloue-a. Istina je, O. de la Chaize je uskraćivao odriješene dokle god se kralj nije htio rastaviti od prilježnice, ali on nije imao često puta junaštva, da se direktno opre Ljudevitu XIV., već je gledao, da ga drugi ispričaju, kao da je bolestan, pa da stoga ne može doći i saslušati kraljevu ispovijed. Tako je on namjeravao sačuvati na dvoru utjecaj, koji je upotrebljavao uistinu isključivo na duhovno dobro Crkve. Mislio je, da je bolje postupati u toj delikatnoj stvari blago, nego strogo. Strogost bi mogla prouzrokovati ne samo vječnu propast Ljudevita XIV., nego bi mogla lako izazvati i rascjep u francuskoj Crkvi, u kojoj je i onako bjesnio galikalizam, a bio bi u opasnosti i opstanak Družbe u Francuskoj. Stvar dakle nije bila baš tako jednostavna, pogotovo kad je on inače mogao učiniti toliko dobra svojim moćnim utjecajem. Uza sve te i druge isprike, što bi se mogle navesti na obranu O. de la Chaize-a, bilo bi ipak bolje, da se on poveo za odlučnim i otvorenim O. Bourdaloue-om.

Povjesničar međutim ne smije prosuđivati cijelu jednu ustanovu osamljenim djelima pojedinaca. Kakva je ona doista u sebi, dade se zaključiti samo iz stalnog njezina općenitog držanja te iz djela i izjava njezinih vođa. On se isto tako ne će sablazniti ni nad tim, da su Isusovci g. 1682. pristali na galikansku izjavu, koju je i sam Rim trpio sve do 1870., već će se prije diviti, da su se Isusovci toliko opirali galikanizmu i to u vrijeme, kad su bili u škripcu između parlamenta i sveučilišta, kad su ih sa svih strana napadali i kad im je opstanak ovisio još jedino o kraljevoj milosti, koja je također bila vrlo nestalna. U tako teškim prilikama bilo bi ludo htjeti glavom kroz zid. Divno je u Družbi Isusovoj i to, da zablude pojedinih njezinih članova, koje njezini neprijatelji iznakaziše i uvećali, te napraviše od njih strahovite urote proti državi, i koje je Družba uvijek smjesta osudila, nisu nikada ometale blagoslovan tok njezina apostolata. Znak je to, da ona crpi snagu odozgor i da je prožeta skroz na skroz nadnaravnim duhom.

Univerzalnost akcije, centralizacija uprave skupa s bezuvjetnom poslušnošću, skrajnje samoodricanje, bratska solidarnost i ljubav prema Družbi, spretnost u biranju sredstava u radu, prezir časti, novisnost i nutarnja sloboda prema cijelom svijetu, to su eto, držim, glavna vrela isusovačke moći. Ta se moć dade lako svesti na dvije temeljne stvari: na nutarnju formaciju — Duhovne Vježbe — i na organizaciju — Ustanove. Po toj organizaciji, koja je isto tako skroz na skroz prožeta duhom Duhovnih vježba, dolazi nutarnja formacija do svoga potpunog, nikada oslabljenog izražaja. Tu mi dolazi na pamet jedna konferencija, što ju je 1925. organizirao neki pariski klub, koji pozivlje svakovrsne ljude, da iznesu svoje mišljenje o ovoj ili onoj stvari. Tri hiljade osoba, ponajviše bezvjerci i anarhisti, skupilo se u dvorani Wagram u Parizu i bučno raspravljalo. Na pozornici se pokaza napokon nezaboravni O. Leonce de Grandmaison. Bez zvučnih fraza, bez namještenog držanja, bez traženih kretnja tekle su jednostavne,

privlačive, ali snažne riječi iz usta toga potpunog Isusovca. Govorio je samo desetak minuta o Onome, koji je duša Družbe i srce cijeloga kršćanstva: o Isusu Kristu. Zadivljeno slušale su te tri hiljade u pobožnoj tišini njegov kratki govor, pun intelektualnog i ascetskog iskustva. Kad je govornik završio, burno pljeskanje izrazilo je oduševljenje slušateljstva. O. de Grandmaison povratio se na svoje mjesto i sjeo nepomično, zatvorenih očiju i skrštenih ruku. On se već bio povukao u sobicu svoje duše kao u kakvu samostansku ćeliju. Oni, koji su bili kadri da se od oduševljenog pljeskanja uzdignu do razmišljanja, morali su osjetiti, da ih je tom zgodom ganulo spoznanje, da je tu pred njima bljesnuo dinamizam neke posebne nutarnje formacije.

To je dakle glasovita tajna isusovačke moći, tajna, koju njihovi neprijatelji već kroz stoljeća traže posvuda, samo ne tamo, gdje jest. Ta je tajna jasno izražena u Duhovnim Vježbama i u Ustanovama. Ozbiljan povjesničar, koji je iskreno istražio sve dokumente, doći će nužno do istog zaključka, koji jedini može riješiti tu zagonetku. Na koncu ove studije želio bih još otkriti neprijateljima Družbe *jedini način*, kako da doskoče toj isusovačkoj moći: nek rade bolje ili barem tako dobro kao Isusovci! Ne moram biti nikakav prorok, ako ustvrdim, da se Isusovci ne će takovu natjecanju ni najmanje usprotiviti.

Gotovo sam zaboravio glavnu stvar: progonstva, koja su u nadnaravnom radu najuspješnije sredstvo do moći, znak istine i zalag uspjeha. Isusovci su to osjetili više nego ikoja druga kršćanska organizacija na svijetu. Progoni, klevete, zlobna izrugivanja padali su po njima, a padaju i danas, kao tuča. Za petama im vrebalo neprestano mogućnost izгона iz domovine. Kojagod država odluči protjerati redovnike, počima bez izuzetka s Isusovcima. Isusovci moraju imati uvijek spreman putni kovčeg. Oni su ipak sretni i veseli radi toga. Ignacije je živo želio svome Redu progonstva, taj časni ures i znak posebne ljubavi raspetog Spasitelja. I njegova molba bi obilato uslišena. Njegovi duhovni sinovi kao i on nalaze u gorčini progona i izгона neizrecivu slast. Plod je to one divne odluke, kojom su svijesno i jednom za uvijek izabrali rad i patnje za Isusa Krista. Sve im je drugo svejedno. Što više, oni znadu, da se iz te neprestane smrti rađa život!

Gaetan Bernoville